

Ik ben een product van de naoorlogse, voltooide emancipatie van het Nederlandse baptisme

(Joop G. Brongers interviewt Olof de Vries)

Zo typeert Dr. Olof de Vries zich in ons gesprek in zijn nieuwe woning in Houten. Een gesprek dat we hebben naar aanleiding van zijn 25-jarig ambtsjubileum als zeer gewaardeerd docent van ons seminarium, in het jaar dat hij ook 65 jaar hoopt te worden.

Ik ben gevormd in het tijdperk waarop mensen als ds. Jan van Dam, ds. Jaap Broertjes en vooral ds. Jannes Reiling hun stempel hebben gedrukt. Zij zetten na de Tweede Wereldoorlog in veel opzichten de lijn voort van eerdere leiders als ds. Louw, ds. K. Reiling en ds. Weenink, mannen die het Nederlandse baptisme uit het hoekje van de sekte voerden op de weg naar een zelfbewuste geloofsgemeenschap met een eigen sterke interne landelijke organisatie. In dat geesteklimaat heb ik in de zestiger jaren van de vorige eeuw mijn opleiding genoten. Als studenten hadden we het ideaal een baptisten gemeenschap te dienen die als theologisch gerespecteerd kerkgenootschap met haar getuigenis een eigen plek had in de wereld van de kerkgenootschappen. Die traditie en die vorming heb ik nooit losgelaten. Dat tijdperk is echter ten einde.

De omslag van kerkgenootschap naar onderdeel van de brede evangelische beweging

De omslag kwam volgens mij in 1963 met het besluit van de AV om als Unie van baptistengemeenten in Nederland uit de Wereldraad van Kerken te treden. Deze gebeurtenis markeert het afscheid van de roeping / ambitie om als Nederlandse baptisten vanuit een eigen verstaan van de Bijbelse geschriften een eigen plaats op de kerkelijke kaart van Nederland in te nemen.

Het gaat in Nederland slecht met het christendom dat zijn plek heeft in de traditionele kerkgenootschappelijke structuren. De grote kerken verliezen jaarlijks tienduizenden leden, maar kunnen dat nog wel een tijdje volhouden omdat zij zo groot waren. De kleinere - doopsgezinden, remonstranten, evangelisch-luthersen en vrije evangelischen - naderen de rand van een bestaansminimum. In vergelijking met dezen andere kleintjes zijn wij als baptisten nog wel vitaal aanwezig. Als kerkgenootschap hebben we echter onze tijd gehad. Het is voor het Nederlandse baptisme nu een kwestie zich een eigen plek te zoeken in de brede delta van de evangelische beweging in dit land. Want in dit segment van het Nederlandse christendom zit de meeste vitaliteit.

In een slingerbeweging tussen verkerkelijking en beweging

De evangelische beweging in Nederland is zeer gefragmentariseerd. Ze bestaat uit een groot aantal lokale gemeenten en organisaties die meestal een eigen leven leiden. De Evangelische Alliantie is een poging om al die stromingen, gemeenten en organisaties met elkaar in gesprek te brengen en zich op één podium te presenteren. Maar het groepsindividualisme zit heel diep in deze beweging. Een relatieve uitzondering op deze regel vormt het evangelicaal-brede enthousiasme waarmee uit de VS overgewaaide hypes worden ontvangen. Sprekende voorbeelden zijn hier Willow Creek en Doelgericht Gemeenteleven. Rondom de presentatie en instructie van deze bewegingen verzamelen zich evangelische leiders van allerlei snit. Maar op de langere termijn blijkt ook hier de evangelicale fragmentarisatie: de ene hype volgt de andere op; de beweging leeft van de ene impuls naar de volgende, zonder continuïteit en traditie.

De evangelische beweging is wars van instituten en tradities. De uiterlijke zichtbaarheid en historische continuïteit van een geloofsgemeenschap staan er bijna principieel onder kritiek. Die worden gezien als verkerkelijking en geestelijk de dood in de pot. Maar juist hier ligt een wezenskenmerk van het baptisme. Vanaf het begin, in de 17^e eeuw, is het baptisme gekenmerkt door een streven naar een zichtbare, tastbare gemeente van gelovigen die zich aan elkaar committeren, door het dik en dun van het gemeentelven heen. Die zichtbaarheid en tastbaarheid van geloofsgemeenschap gaat ook over de grenzen van de eigen lokale gemeente heen. Baptistengemeenten weten zich verbonden met zuster gemeenten, regionaal, nationaal en internationaal.

In de 80-er jaren van de vorige eeuw zette zich in het Nederlandse baptisme een koerswending in: van kerkgenootschap naar evangelische beweging. De recente reorganisatie van de Unie in een Dienstencentrum (het DUB), als een service centrum ten behoeve van de afzonderlijke gemeenten en de door hen gevoelde behoeften en geformuleerde vragen - u vraagt en wij draaien -, heeft die ontbinding van de Unie als kerkgenootschap verder versterkt.

Tot welke andere vorm van onderlinge verbondenheid de boven genoemde koerswijziging zal leiden, weet ik niet. Er zal ongetwijfeld iets anders gaan ontstaan. Maar wat? Bij alle onzekerheid over de toekomst kent de baptistengeschiedenis, door de eeuwen heen, wel een bepaald patroon. Op basis daarvan kun je ontwikkelingen in onze tijd duiden en voorzichtige uitspraken over de toekomst doen. Door de tijd heen heeft de klepel van de baptisten klok steeds heen en weer gezwaaid van -kerkø naar -bewegingø. Onze geestelijke oorsprong en impulsen liggen in de -bewegingø (nu de evangelische beweging). Na verloop van tijd zet zich een beweging richting -kerkø in. Die kan niet simpelweg gediskwalificeerd worden als geloofsafval en verlies van identiteit. Wie de geschriften leest uit de periode dat het Nederlandse baptisme zich emancipeerde en zich een plek op de kerkelijke kaart van Nederland zocht, voelt onder de huid van de regels de hartenklop van geloof en roeping. Dit neemt niet weg dat een tijd later de verkerkelijking gecorrigeerd moest worden door een terugkeer naar de -bewegingø. Deze slingerbeweging typeert de baptistengeschiedenis. Fixeer de klepel en de baptisten klok staat stil: het baptisme heeft dan geen toekomst meer.

Ik zie in die slingerbeweging een actuele uitdaging voor onze Unie. De huidige zwaai van baptisten klepel - die van -kerkø naar -bewegingø - vraagt extra aandacht voor datgene wat het baptisme een eigen plek geeft binnen de brede stroom van de evangelische beweging. Ik doel hiermee op de baptisten overtuiging dat de christelijke gemeente een zichtbare tastbare gemeenschap is van gelovigen die zich committeren. Als we ophouden gemeenten te zijn met een heldere, herkenbare organisatorische structuur en saamhorigheidsgevoel, vervloeien we in de evangelicale stroom. Dan heeft het baptisme als aparte geloofsgemeenschap geen bestaansrecht meer binnen de evangelische beweging. Aandacht voor dit de baptisten identiteit bepalend punt vraagt om cultuurvorming, een geheel van bijbels gefundeerde waarden en normen die we elkaar overdragen en waarin we onze voorgangers opleiden.ø

Vakdocent en theoloog met hart en ziel tot op vandaag en morgen

-Op 1 januari 1981 trad ik in dienst als docent aan ons baptistenseminarium. Na de dramatisch verlopen AV van 1986 volgde ik noodgedwongen Jannes Reiling op als rector. In 1993 droeg ik wegens persoonlijke omstandigheden die functie over aan ds. Yme Horjus. De functie van rector heb ik nooit geambieerd. Ik zie mezelf niet als een leidersfiguur, een dominante koersbepalende kracht in een geloofsgemeenschap. Ik ben een beschouwelijk type en functioneer meer als een commentator. Toen ik vanwege onze verhuizing naar Houten mijn archief moest opschonen en in dat kader de aantekeningen nals van de selectiegesprekken rond mijn benoeming als seminariumdocent, werd ik getroffen door de opmerking dat ik mezelf als vakdocent theologie zag. Dat was dus meer dan een kwart eeuw geleden zo. En dat is nog steeds zo. Met vreugde en in dankbaarheid jegens God en de geloofsgemeenschap.

In het begin van de negentiger jaren werd ik, naast mijn docentschap aan het seminarium, benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de theologische faculteit van de Utrechtse universiteit, om onderwijs te geven in de leer en geschiedenis van het baptisme. Deze positie verruimt de horizon, laat je in andere processen delen en geeft je stimulansen die je vanuit ons eigen kleine baptisten wereldje dikwijls onvoldoende krijgt.ø